VIAŢA ŞI MOARTEA ÎN POETICA LUI ADY ENDRE

Drd. GYÖRGY Géza-Árpád
Universitatea "Petru Maior", Târgu-Mureş

Abstract

In the poetry of Ady Endre, the two antagonistic concepts of life and death appear as complementary. Through this paper, the author attempts to study the idea of death that is present in Hungarian literature during the first decades of the 20th century, a common feature of decadence, symbolism and Jugendstyle, literary trends that are mainly routed in Romanticism.

În lirismul poetului cele două concepte antagoniste apar ca două elemente complementare. Prin această lucrare cercetăm ideea de moarte prezentă în literatura maghiară din primele decenii ale secolului XX, trăsătură comună a decadentismului, simbolismului şi Jugendstilului, curente foarte asemănătoare cu romantismul

În ceea ce priveşte temele şi motivele literare specifice universului liric al lui Ady ca viaţa, dorinţa, visul, taina, miracolul, motivul dragostei şi al iubirii cu multiplele sale variaţiuni; motivul „Blestemului", motivul singurătăţii, al „abandonului", o funcţie deloc neglijabilă ocupă şi motivul morţii. Cercetăm ideea de moarte în poetice lui Ady Endre în vederea stabilirii unor legături cu atmosfera deprimată a lirismul lui George Bacovia. Cercetarea noastră se întinde asupra două volume ale lui Ady Endre: *Vér és arany* (Sânge şi aur) şi *A halottak élén* (În fruntea morţilor).

Estetica morţii, melancolia, dezamăgirea, dorul, cultul geniului; lupta împotriva capitalismului şi raţionalismului constituia trăsăturile comune ale romantismului şi simbolismului. Ady Endre, reprezentant de seamă al simbolismului maghiar, prin integrarea conceptelor de viaţă şi de moarte în lirismul său realizează un mod de exprimare, de manifestare cu totul aparte în literatura maghiară. Încarnarea diferitelor simboluri în poezii în vederea reprezentării celor două concepte se face prin abordarea temelor şi motivelor literare ca dorinţa, visul, taina, miracolul, dragostea, bucuria, cercul motivului minunii; motivul dragostei şi al iubirii cu multiplele sale variaţiuni; motivul „Blestemului" şi al coruperii, motivul singurătăţii, al „abandonului". Printre aceste teme, o funcţie deloc neglijabilă ocupă motivul morţii.

BDD-A23604 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:48 UTC)

Ceea ce îl deosebeşte pe Ady Endre în primul rând este faptul că în lirismul poetului cele două concepte antagoniste apar ca două elemente complementare, idee accentuată şi de criticul literar Halász Előd: „Dorința de moarte din ciclul *Ruda morții* alcătuieşte un întreg cu dorința de viață specifică celorlalte poezii ale lui Ady". Interacțiunea celor două motive antagonice, viața şi moartea este prezentă în cele treisprezece volume ale poetului, accentuându-se prezența celor două motive în volumele *Vér és arany* (Sânge şi aur) şi *A halottak élén* (În fruntea morților).

Volumul *Vér és arany* (1907) este structurat pe şase cicluri, primul dintre ele intitulându-se *A halál rokona* (*Ruda Morții*) şi cuprinde poezii ca *Nóta a halott szűzről* (Cântec despre fecioara moartă), *Párizsban járt az ősz* (Toamna a trecut prin Paris), *Közel a temetőhöz* (Aproape de cimitir), *A halál rokona, A ködbe-fúlt hajók* (Corăbii înecate-n neguri), *Halál a síneken* (Moartea pe şine), *A nagy álom* (Marele vis), *A rég-halottak pusztáján* (În pusta celor morți de mult), *Sírni, sírni, sírni* (Să plângi, să plângi, să plângi), *A halál automobilján* (Pe automobilul morții), *Az én koporsó-paripám* (Armăsarul-sicriu). Acest volum este cel care îl leagă, după opinia contemporanilor lui Ady, de poetica lui Charles Baudelaire. Această asociere este însă una îndepărtată şi exterioară, volumul de față însemnând mult mai mult prin dezvoltarea tematicii poetului prin cele trei cicluri noi de poezii.

Viață-moarte. Cea mai specifică problematică a lui Ady este problema vieții şi a morții. Teama şi chinul constituie apanajele Vieții, sensul existenței este dat de suferință care devine sursa vieții. Viața nu poate fi imaginată fără suferință, ori o formulare mult mai radicală este viața-chin. Este cert că *Weltschmerz*-ul specific pesimismului cultural este reprezentativ pentru ideologia literară de la sfârşitul secolului al XIX-lea, aşa cum se întâmplă cu ideea de moarte. În cazul lui Ady, nu putem raporta această prezență doar la factorii externi. Fiind legat de chestiunea existențială, nu putem căuta sâmburele problemei altundeva decât în personalitatea poetului, fapt predeterminat, care nu poate fi schimbat, fiind un dat cu care se naşte individul pe această lume. Tocmai în acest lucru constă specificul creației macabre a lui Ady, convingerea sa despre moarte şi îl desparte de lirismul de tip decadent de sfârşit de secol. Criticul literar Halász Előd afirmă că gândul de moarte specific lui Ady provine tocmai din „manifestarea elementului personalității autorului – pesimismul cultural oferă doar o formă exterioară – în vreme ce la cei mai mulți contemporani lui Ady în primul rând s-a manifestat influența externă decât o pornire interioară născută din dorință şi experiențe personale. Lirismul lor specific legat de moarte este doar rodul unor observații."[1]

[1] Előd, Halász; *Nietzsche és Ady*, Editura Ictus, 1995, p. 96.

BDD-A23604 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:48 UTC)

La simboliști moartea nu constituie partea negativă a vieții, ci una din cele două părți al unui Întreg care cuprinde: viața şi moartea. Ady aduce cu el un cosmos intern din care fac parte în egală măsură viața şi moartea. Nu este nevoit să caute secrete nedesluşite în afara lui. În stilul său de viață alergător, frenetic, cu o sete dezlănțuită de viață cu care vrea să-şi trăiască viața este prezentă şi moartea, dispariția cosmică. Nu un adevăr exterior ființei sale, ci o veridicitate purtată în sine.

Sângele, aurul şi moartea nu sunt, pentru Ady, pretexte de simbolizări convenționale, ci elemente constitutive ale unui joc grav, care se numeşte *Viața*. Moartea apare şi sub forma „doctorului înțelept". Este una dintre cele mai subiective afirmații ale poetului şi relevă faptul că se află într-o relație de prietenie.

Adjectivele *palid* şi *obosit* sunt frecvente în poeziile lui Ady, ca şi viziunile în care îndrăgostiții par morți. Alte motive, teme recurente ale poeziei lui sunt: decăderea, răsăritul soarelui.

În poeziile sale este prezentă influența lingvistă româno-maghiară datorită mediului din care provine, zona ce a constituit dispute între conducători de-a lungul anilor(Partium). Schöpflin Aladár afirmă despre arta poetică a lui Ady că seamănă cu o fugă imensă, ale cărei laitmotive sunt prezentate din prima partitură, variind pe parcursul creației, îmbogățindu-se cu motive noi, care toate la un loc se constituie în final în armonie într-un singur motiv. Laitmotivele liricii sale sunt anunțate încă din primul volum al creației poetice. Sunt incluse sâmburele fiecărui motiv ce va apărea în cadrul celorlalte volume. Atitudinea de bază manifestată în volumul de debut, precum şi sentimentele caracteristice volumului se vor îmbogăți, motivele se aprofundează, se extind, sentimentele introvertindu-se, depărtându-se de lume astfel, încât în ultimele sale poezii toate motivele şi variațiunile lor se regăsesc la un loc reprezentând tot ceea ce era specific poetului pe parcursul vieții sale.

Odată cu apariția volumului *Vér és arany* (*Sânge şi aur*) vocea eului se înduioşă într-un mod simțit, verva specifică primului volum se atenuează. Goarnele revoltătoare ale furiei se domolesc şi se adâncesc. Poetul frământat, care depune eforturi disperate pentru a se împotrivi curentului, dar fiind în mijlocul acestuia, se îndepărtează înălțându-se treptat, devenind mult mai contemplativ, al cărui zbucium capătă accentele unei judecăți aprige. Tristețea dezolată, disperată se atenuează. Tonurile stridente specifice creațiilor din volumul *Új versek* (*Poezii noi*) de abia se mai fac auzite; vitalitatea nu se află în regres, dar un accent descrescător se simte în dorința devoratoare, nu mai reclamă plenitudinea vieții, ci doar tânjeşte după ea trist şi deznădăjduit.

În sufletul poetului s-a strecurat gândul morții. Această umbră neagră va cuprinde întregul orizont învăluind întreaga sa poetică în draperia tristeții, decepției negre. Nemuritorul

BDD-A23604 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:48 UTC)

îndrăgostit al vieţii aşteaptă moartea, fiecare gând al său fiind impregnat de ideea trecerii în neant şi acoperă întreaga lume. În poezii se face auzit acel proces psihic, care îl poartă pe poet „dincoace de moarte şi dincolo de viaţă", ajungând în imposibilitatea de a se dedica vieţii datorită sentimentului morţii. „Stă pe malul apei vieţii, în suflet purtând dorinţa de a se scufunda în îmbulzeala valurilor, dar nu se mai aruncă, doar se uită la ele plângându-se, stingându-se în el dorinţa.[2]" Este o stare de neurastenie, o degradare lentă a dorinţei de a trăi. Introvertirea energiilor se datorează şi bolii contactate la Oradea care i-a apăsat necontenit conştiinţa şi l-a ţinut într-o stare de alertă permanentă supraveghind simptoamele bolii.

Un alt factor decisiv care a contribuit la conturarea imaginii ideii de moarte este stilul său de viaţă auto-distrugător. Treptat se îndepărtează cât mai mult de oameni, retrăgându-se în singurătate la Budapesta. Modul său de viaţă semăna cu o sinucidere lentă de care era conştient fiind mereu deprimat, indispus, doar rareori eliberându-se din această stare în jurul a câtorva prieteni apropiaţi.

Zbaterea cu moarte nu se datorează însă doar acestor factori fizici, externi. Este vizibil faptul că în poeziile sale din *Új versek*, atunci când era într-o condiţie fizică mai bună, gândul morţii s-a înfipt, chiar dacă doar la nivelul asociaţiilor. Undeva în adâncul sufletului trebuia să fie ascunsă sâmburele conştiinţei de efemeritate a vieţii. Verva cu care s-a lansat în primele sale poezii era pentru a compensa acest fapt, intensitatea vitalităţii versurilor rezultând din graba timpului şi de faptul că trebuie să profite de ea. Gândul morţii accentuează şi diminuează în aceeaşi dorinţă de viaţă: valorile ei înfăţişându-se mai bogate, dar şi mai îndoielnice. Moartea la rândul său se înscrie în seria valorilor umane, ne ataşăm mai mult de cele ce putem să şi le pierdem, dar oare nu nimiceşte acele valori faptul că murim? Aceasta este paradoxul în care se zbate omul. În conştiinţa lui Ady era mereu prezent acest conflict cuprinzând sub umbra sa sumbră orice alt gând al poetului.

Moartea nu capătă înfăţişarea înfricoşătoare cu care este ilustrată ca de obicei. Nu realizează o imagine definitoare, statornică de tipul imaginilor medievale ca de pildă scheletul şi cavalerul în negru, ci o transformă în simbol care apare uneori închis la culoare ca un nor, uneori capătă o imagine petrecăreaţă de exemplu în poezia *A ködbe-fúlt hajók* (Corăbii înecate-n neguri) „ La bord aveţi o mutră. Ea vă-mparte / Cu-aplauze, semnale de comandă. / Ea e năiera mării fericite: Mereu voioasa Moarte."[3]. În alte creaţii apare sub forma trenului care trece peste omul care se prinde cu ghearele de şine sau este întruchipat de automobilul care derapează. Ceea ce leagă aceste ipostaze ale morţii este ideea că moartea de fiecare dată

[2] Aladár, Schöpflin, *Ady Endre*, studiu intoductiv: Balogh Tamás, Cluj Napoca, Editura Polis, 2005, pag. 113
[3] Endre, Ady, *Antologie*, Editura Casei Şcoalelor, Bucureşti, 1948, pag. 45 - textul în limba maghiară: „…egy néma áll, / Jeleket ad, tapsol, kormányoz. / Boldog tenger kedves hajósa ő: / A víg Halál"

BDD-A23604 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:48 UTC)

se apropie prin ceva ce se mişcă. Poetul nu contemplă cu spaimă această apropiere, ci tânjeşte după ea: „*Hei, căpitane, pe corăbii roşii, / Au n-aş putea să merg şi eu cu tine? / Mi-e dulce să m-avânt în Gol, şi-mi place / Tot ce-i frumos şi orb, mortal: Nimicul / Şi socotesc că-i bine.*"[4] În creaţia lui Ady nu este prezent acel fior înţepenitor care-l cuprinde omul legat de ideea morţii, este mai degrabă încăpăţânare, ca şi cum s-ar înverşuna cu viaţa însăşi atunci când îşi imaginează viaţa sub mai multe feluri. Iubeşte să se joace cu ideea propriei sale morţi, se închipuie mort iar şi iar. Începând cu volumul *Vér és arany* de abia mai sunt poezii în care imaginea morţii nu s-ar regăsi în mod direct sau indirect, prin trimiteri sau denumiri concrete ori prin asociaţie şi de foarte multe ori în chip vioi sau cel puţin blând. În poezia *„A halál automobilján, Az én koporsó-paripám"* (Pe automobilul morţii, Calul meu - sprinten)– goana în moarte parcă ar fi incitaţie bucuroasă pentru poet. Măreţia imaginilor simbolice ale morţii este dată de faptul că aceste cuprind mereu şi ceva real, ceva tangibil simţurilor fizice şi oferă vitalitate imaginilor create. Simbolismul lui Ady nu este niciodată abstract, gândire rigidă, ci se ancorează în realitate oferind culoarea acesteia. Acest lucru este ceea ce îl desparte pe poet de simbolismul francez cu care s-a asociat creaţia lui, o relaţie care ridică semne de întrebare. Schöpflin Aladár consideră că simbolistica lui Ady nu are efect literar, ci îşi are originea în perspectiva sa, în funcţiunea imaginaţiei sale.[5] În cazul lui Ady simbolul nu este doar un produs al fanteziei creatoare, ci şi un fapt înrădăcinat în realitate. Acest lucru se poate înţelege cel mai bine din imaginaţia morţii: în poeziile sale moartea, chiar dacă nu este reprezentată şi nu e înzestrată cu o formă concretă, totuşi prezenţa sa se face simţită, vie, ceea ce constituie motivele paradoxului, oferă materialul frumuseţilor sugestive ale poeziilor. Se fac simţite concomitent atât viaţa cât şi moarte, dar nu ca două procese antagonice, ci ca două elemente de complementare.

Specific stării sufleteşti lui Ady este acea stare de iminenţă a morţii când conştiinţa de viaţă este asuprită, raţiunea se concentrează inclusiv pe tristeţe, dezolare, imaginile lumii ajung la suflet doar prin contururi şterse în lumini estompate situate la graniţa între vis şi realitate. Ilustrarea acestor stări se poate face prin evocarea imaginii amurgului unei zile de toamnă, când lumina difuză şi adierea rece sugerează apropierea iernii. În aceste imagini se împletesc subtil, în mod armonios visul, viaţa şi moartea. Ceva din această atmosferă este prezent în cele mai multe poezii ale lui Ady, dar unele poezii se nasc doar din această stare: *Közel a temetőhöz,(Aproape de cimitir), A halál rokona (Ruda Morţi), Sírni, sírni, sírni (Să*

[4] Textul în limba maghiară: *„Piros hajó vidám kormányos, / Hahó! nem mehetnék veletek? / Szeretek a semmibe szállni, / Minden szépet, vakot, halálosat / Úgy szeretek."*
[5] Observaţie preluată din lucrarea lui Schöpflin Aladár, op. cit.; pag. 116.

BDD-A23604 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:48 UTC)

plângi, să plângi, să plângi). Prin aceste poezii poetul a dat contur unor lucruri indescriptibile.

Gândul morții, care s-a împletit de la început cu dragostea a devenit o prezență continuă. Au pierit culorile roşii, strigătele răsunătoare, s-a domolit zbuciumul inimii, iar iubirea este cuprinsă de o tristețe adâncă, neîmpăcată. Focul este încă încins, dar arde înăbuşit, nu mai este cuprins în flăcări. Cea mai frecventă imagine este visul în care poetul apare mort, câteodată chiar şi muza lui, Léda. Aşa merg ei doi la bal, îmbrăcați în negru, un cuplu trist, îndurerat păşeşte domol în sala de dans, fețele lor moarte sunt acoperite de un voal de doliu, muzica încetează, se despart plângând, îngroziți perechile de îndrăgostiți în timp ce ei îşi încep dansul. Acesta este dansul macabru al lui Ady, printre viziunile sale macabre este cea mai izbitoare realizare. În poezia *Csolnak a holt*-tengeren (Barcă pe marea moartă) este prezentă în viziunea lui imaginea mării, ca lăcaş al morții: *„Piros – fekete glóriával / Evezz, evezz csak csöndesen. / Én tudom, hogy lelkembe süllyedsz / S ott halsz meg majd, én szerelmesem."*[6].

Poetul moare, două femei îi aduc florile şi blestemul la mormântul lui: mama şi o altă femeie ... două iubite de odinioară, doi morți sunt îngropați şi trece pe acolo un vechi suspin, şi se cutremură ei, le pârâie oasele voios îmbrățişându-se doi foşti iubiți, îndrăgostiți. În nopțile cu lună neagră este întins, pe jumătate mort, corul umbrelor, corul femeilor cântând cântec alinător, în sfârşit „o femeie[7]" începe să vorbească: *„Fényes szemébe / Könnyet én loptam. / Barna sorsába / Én küldtem lángot. / Én szúrom a tőrt / Furcsa szívébe"* (În ochii ei strălucitori / Am strecurat lacrimi / În destinul lui brun / Am aprins flăcări / Eu străpung pumnalul / În inima ei ciudată.)

Floarea morții, chin, mânie, luptă, bunătate, răutate, slăbiciune şi tortură, iubire şi ură antagonisme şi nelinişte, dar care l-au făcut pe poet să-şi simtă propria existență, să simtă că trăieşte. Nu există bucurie, nu cunoaşte limanul liniştit al sufletului, voioşia. Aproape că se apără împotriva fericirii, dacă apare câte o imagine a plenitudinii o învăluie cu voalul tristeții, le străpunge cu fulgerul negru al morții. Sărutul nu este dulce pentru el, are un gust acru, amar, purtând veninul negru, îmbrățişarea doare, însă caută neîncetat fericirea fără să o găsească. Fire egocentric, aflată în imposibilitatea eliberării de sine nu se poate identifica nici cu dorința de a trăi, nici cu ideea morții, considerând vii ambele, suferă în egală măsură de ele. Nici una nu constituie realitatea pentru el, ambele sunt doar simboluri. Singura realitate o reprezintă el însuşi.

[6] Traducere personală: „Cu aureolă roşie – neagră / Vâsleşte, vâsleşte, dar cu calm / Eu ştiu că în sufletul meu te scufunzi / Şi acolo o să mori, iubita mea. "
[7] În poezia *O femeie*.

BDD-A23604 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:48 UTC)

Confruntarea lui Ady cu moartea este prezentă deja în etapa de la Oradea. A tratat-o dintr-o perspectivă personală din două motive: amintirea imaginii rămase din copilărie a cimitirului învecinat cu casa părintească din Metenţiu şi boala tragică a poetului. Cea mai relevantă poezie în acest sens este *A halál rokona* (Ruda morţii sau Neam cu moarte), poezie ce ar putea fi arta programatică a decadentismului. Poeziile înrudite prin tematică *Az én koporsó-paripám* (Calul meu - sprinten), *Nóta a halott szűzről* (Cântec despre fecioara moartă) într-adevăr izbesc intenţionat cititorul cu atmosferă morbidă. Mult mai apropiată este poezia cu aceeaşi tematică *Halál a síneken* (Moartea pe şine) care reflectă adevărata problemă în viaţa poetului. În această poezie nu numai decadentismul capătă cuvânt, ci şi contrapunctul acestora: iubirea de viaţă a poetului. Poezia redă starea sufletească a unui individ aflat pe pragul sinuciderii, dar credinţa în viaţă a poetului anihilează această atmosferă şi o transformă într-o adevărată odă a vieţii. Altminteri şi în cadrul ciclurilor de poezii este prezentă această tendinţă de echilibrare a aspectului decadent. A reuşit să o personifice, să umanizeze această temă specifică decadentismului.

Poezia „*Ruda morţii*" apare în volumul întitulat *„Sânge şi Aur"* în anul 1907. Această poezie deschide primul ciclu de poezii pe tema morţii de unde provine şi denumirea ciclului. Repetarea verbului *iubesc* dă dovadă de primitivism şi constituie paradoxul şocant care constă din afirmaţia: iubesc moartea, boala. Dar stilul calm şi sigur de sine ascunde un mesaj important. Prin analiza poeziei vrem să interpretăm motivul ideii de moarte ca să aflăm ceea ce Ady vrea să transmită prin această poezie. Supunem analizei această poezie, deoarece va reflecta viziunea sa prezentă şi în celelalte poezii având aceeaşi temă. Ceea ce este specific poeziilor lui Ady despre moarte este prezent şi în creaţiile contemporanilor săi. Poezia se poate interpreta pe mai multe niveluri: experienţele personale au contribuit la geneza poeziei, sunt vădite şi influenţele curentului vremii, precum şi existenţa a ceva ce este adevărat şi independent de curentele literare. Datorită complexităţii poeziei nu putem trece cu vederea observaţiile celorlalţi scriitori legat de poezie, aşa cum nu putem neglija nici informaţiile biografice cunoscute ale autorului legate de apariţia poeziei. De asemenea în interpretarea textului o atenţie deosebită primeşte interpretarea textului de către istoricii literari ai vremii precum şi creaţiile relevante privind tema poeziei ale contemporanilor lui Ady.

Ruda Morţii[8] în traducerea lui Tudor George:

[8] Poezi în limba maghiară: „Én a Halál rokona vagyok, / Szeretem a tűnő szerelmet, / Szeretem megcsókolni azt, /Aki elmegy. // Szeretem a beteg rózsákat, / Hervadva ha vágynak, a nõket, / A sugaras, a bánatos / Õsz-idõket. // Szeretem a szomorú órák / Kisértetes, intõ hivását, /A nagy Halál, a szent Halál /Játszi mását. // Szeretem az elutazókat, / Sírókat és fölébredõket / S dér-esõs, hideg hajnalon / A mezõket. // Szeretem a fáradt lemondást, / Könnyetlen sírást és a békét, / Bölcsek, poéták, betegek / Menedékét. // Szeretem azt, aki csalódott, / Aki rokkant, aki megállott, / Aki nem hisz, aki borus: A világot. // Én a Halál rokona vagyok, / Szeretem tűnő a szerelmet, / Szeretem megcsókolni azt, / Aki elmegy."

BDD-A23604 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:48 UTC)

„Sunt ruda Morții, mi-i pe plac / Numai în treacăt dragostea / Şi-mi place să-l sărut pe-acel / Care va pleca. // Şi rozele bolnave-mi plac / Numai femei trecute vrem / Şi-n triste raze-abia răzbătind / Toamna vremi. // Chemarea mustrătoare-o vreau / A orei triste prinsă-n trans – / Al marei Morți, al sfintei Morți / Fidelul dans. // Acei ce pleacă dragii mi-s / Cei smulşi din somn, or cei plânşi, or / Brumate câmpurile-mi plac / În recii zori. // Plâns fără lacrimi, renunțări, / Vreau liniştea care-a mai fost / Pentru-nțelepți, poeți, infirmi / Vechi adăpost. // Îmi place cel ce-i amăgit, / Infirmul, şleampătu-l iubesc, / Pe cel ce-i trist, ne-ncrezător, / Tot ce-i lumesc. // Sunt ruda Morții, mi-i pe plac / Numai în treacăt dragostea / Şi-mi place să-l sărut pe-acel / Care va pleca.[9]"

Titlul poeziei *Ruda Morții* este surprinzător. Cele două cuvinte exprimă scurt şi concis relația eului liric cu moartea. Relația de rudenie presupune bineînțeles o legătură strânsă, această relație poate fi interpretată ca şi cum eul liric ar trăi în permanență în apropierea morții. În ceea ce priveşte conceptul de rudenie folosit pentru ilustrarea prezenței iminente a morții este întâlnit şi în poezia intitulată *A Csontvázak kathedrálisában* (În catedrala scheletelor) apărută în 1913.

Analizând imaginile din poezia *Ruda Morții* este vădit faptul că deşi cuvântul „moarte" este prezent în titlul, la începutul poeziei, în partea mediană şi finală, deci în părțile esențiale din punct de vedere al structurii textului, chiar dacă la prima citire primeşte un accent deosebit, totuşi tensiune macabră va exprima doar substantivul determinat de adjectivele *sfânt* şi *mare*, în afara relației de rudenie stabilită de poet, nu este prezent nici un element din recuzita macabră simbolistă: sicrie, testament etc. Sarcina de a crea fiorul specific prezenței morții le revine imaginilor negative, sumbre. Obiectele surprinse de aceste imagini sunt neutre față de ideea de moarte, de exemplu: câmpul, floarea; nu rare ori întâlnim şi elemente pozitive: iubirea, rozele, pacea, ori negative: renunțarea, plânsul, plângătorii, bolnavii, morții. Încărcarea emoțională a imaginilor este realizată prin folosirea cuvintelor - în special adjectivelor - negative ca: bolnav, întristat, rece, brumat, obosit, amăgit, etc, „Poetul nu iubeşte moartea, ci melancolia. Antiteza morții cu melancolia caracterizează poezia: moartea apare ca simbol al melancoliei, ca un numitor comun."[10]

Această idee este susținută pin versurile strofei a treia: *„Chemarea mustrătoare-o vreau / A orei triste prinsă-n trans – / Al marei Morți, al sfintei Morți / Fidelul dans."* Deci poetul nu iubeşte moartea, ci dansul fidel al acesteia. Moartea simbolizează deci altceva, din lipsa unui simbol adecvat, el foloseşte *melancolia* pentru a desemna acel ceva. Pe lângă acest

[9] Endre, Ady; *Poemele tuturor tainelor.* Antologie lirică, cuvânt înainte: Marin Sorescu, Prezentare: A. E. Baconski, Ediție îngrijită de Ion Acsan, Editura Grai şi Suflet – Cultura Națională, Bucureşti, 1995, p 86.
[10] Béla, Révész, Ady Endre - (Tizedik közlemény) Al zecelea comunicat – sursa: internet

BDD-A23604 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:48 UTC)

fapt, nu sunt legate direct nici celelalte imagini ale poeziei de ideea morţii, în opoziţie cu poeziile *Caii morţii* – reprezentând alegoria morţii, *Moartea pe şine* – o reprezentare plastică a momentului morţii, *Să plângi, să plângi, să plângi* – evocând înmormântarea.

Simbolurile folosite în poezia *Ruda Morţii* aparent nu pot fi asociaţi cu semnificaţia comună a morţii şi a melancoliei, în fond dacă ne referim la trăsăturile lor de bază, atunci contribuie la specificarea simbolurilor folosite în poezie. În loc să desemneze tristeţea, aceste elemente conotează aici pasivitatea sugerată de „Plâns fără lacrimi, renunţări, / Vreau liniştea ... ” Astfel ideea de moarte prezentă în text primeşte un nou înţeles şi echilibrează antiteza verbului „iubesc” prezent în textul original şi tradus de Tudor George prin „mi-i pe plac”.

Poezia se poate interpreta în cel mai simplu mod ca fiind imaginea apropierii morţii. Întreaga sa creaţie lirică abundă cu poezii pe tema morţii. Varga József în lucrarea sa întitulată *Ady és kora*[11] scrie că sentimentul de moarte care-l însoţeşte pe Ady de-a lungul vieţii se adânceşte în copilăria poetului. Jocurile înspăimântătoare, palpitante printre mormintele şi criptele din cimitirul aflat în vecinătatea casei părinteşti de la Meţentea au putut contribui la afinitatea poetului faţă de moarte. Această afirmaţie este susţinută şi de poezia *Aproape de cimitir*. Micul cimitir „cu ochi smeriţi” constituie imaginea cimitirului din satul natal. În această poezie Ady se foloseşte de imaginea cimitirului ca să-şi exprime prezenţa ideii de moarte şi nu şi să o explice, totuşi este o poezie reprezentativă privind evoluţia poeziilor pe tema morţii. Vezér Erzsébet şi Varga József atrag atenţia asupra anului scrierii poeziei, anul 1907, an în care Ady Endre s-a confruntat cu propria sa boală incurabilă, sifilisul. Ei consideră de asemenea că nu este întâmplător faptul că volumul *Sânge şi aur* este primul volum al poetului care cuprinde ideea de moarte şi primul ciclu al volumului este întitulat *Ruda morţii*. Această experienţă personală este considerată ca fiind începutul formării ideii de moarte şi izvorul de inspiraţie al poeziei *Aproape de cimitir*.

În poezia *Ruda morţii* nu este prezentă în mod direct nici imaginea cimitirului din copilărie, nici propria sa boală, iar moartea eului liric este greu de identificat, fiind sugerată doar prin versul „Chemarea mustrătoare-o vreau / A orei triste prinsă-n trans”. Nu putem trece însă cu vederea faptul că poezia este construită printr-un şir de imagini, care stabilesc scara de valori a poetului despre viaţă şi moarte, şi impune o atmosferă ce va caracteriza poeziile cuprinse în acest ciclu. Amintirea morţii şi a cimitirului nu rezolvă marele paradox al poeziei construit prin verbul: „iubesc” şi imaginea morţii şi a bolii. Citind poezia cu detaşare, cred că se poate vorbi şi despre ideea de condoleanţă, de compasiune a eului liric faţă de tristeţea, melancolia poetului sortit morţii.

[11] József, Varga, *Ady és kora* (Ady şi epoca lui) 1977, pag. 222.

BDD-A23604 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:48 UTC)

Poezia *Ruda morții* prin preferința pentru tristețe, boală şi moarte pe lângă faptul că se constituie ca o poezie programatică a decadentismului, poate fi o artă programatică irațională cu rădăcini adânci în lirismul modern universal.

Însumarea diferitelor interpretări şi a opiniei personale reflectă faptul că viziunea morții la poetul Ady Endre este un conglomerat format din experiența personală a poetului, influența curentelor vremii şi din predestinarea firii poetului de tânjire după moarte, firii sale melancolice. Din această împreunare s-a născut opera poetului, reprezentând valori umane, mai puțin apreciate, cum este Moartea, Acest sentiment al morții este mult mai apropiat de noi, este mai personal şi real în acelaşi timp.

Am început expunerea cu observația lui Halász Előd legat de faptul că dorința de moarte din ciclul *Ruda morții* alcătuieşte un întreg cu dorința de viață specifică celorlalte poezii ale lui Ady. Vom încheia cu o subliniere făcută tot de el şi anume că „Pentru Ady moartea este mult mai importantă, o consideră fundamentul a tot cuprinzător al cosmosului personal."[12] Acest lucru reprezintă originea tuturor lucrurilor şi locul unde se întorc acestea. Prin moarte el se află în contact cu unitatea constituită de viață şi moarte, cu Totul, încercând prin moarte să ajungă la împlinire aşa cum formulează Halász Előd „Manifestarea firească a acestei predispoziții este dorința după moarte, dorința de dizolvare, năzuința de a intra în eternul circuit, adică: atitudinea pozitivă față de moarte"[13].

Ady lucrează cu simboluri având valențe duble. În poeziile sale nu imaginile sunt asociate gândurilor, nu prin imagini vrea să reprezinte abstractul, ci le gândeşte în realitate prin imagini. El a fost un poet neliniştit, alarmat, un revoluționat al poeziei. Ady era predecesorul noului curent literar care se afla în avânt în Europa.

Bibliografia:

ANTAL, Szerb, *A vildgirodalom története,* Editura Magvető, Budapesta, ediția a XIII-a.

ALADÁR, Schöpflin, *Ady Endre*, studiu introductiv: Balogh Tamás, Cluj Napoca, Editura Polis, 2005

ELŐD, Halász, *Nietzsche és Ady*, Editura Ictus, 1995

ENDRE, Ady, *Poemele tuturor tainelor. Antologie lirică,* cuvânt înainte: Marin Sorescu, prezentare: A. E. Bakonski, Ediție îngrijită de: Ion Acsan, Bucureşti, Editura „Grai şi Suflet – Cultura Națională", 1995.

[12] Előd, Halász, op. cit., pag 100.
[13] Idem., pag 99.

BDD-A23604 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:48 UTC)

ENDRE, Ady, *Jelek és csodák*, Ediție alcătuită şi postfață de Sas Péter, Budapesta, Editura Noran, 2008.

ENDRE, Veress, *Bibliografia româno-ungară. Românii în literatura ungară şi ungurii în literatura română.* Ed. Cartea românească, Bucureşti, 1931

GYULA, Földessy, *Ady minden titka,* Budapesta, Editura Magvető könyvkiadó, 1962.

MIHÁLY, Babits, *Tanulmány Ady Endréről,* Budapesta, 1978.

PÉTER, Pór, A szimbolista fordulat Ady költészetében, 1974

TANULMÁNYOK ADY ENDRÉRŐL (STUDII DESPRE ADY ENDRE), *volum colectiv (Bányai János, ... Veres András),* Bupdapesta, Editura Anonymus, 1999.

TIBOR, Gaszner, *A századforduló és Ady,* Budapest. Editura Akg, 1995.

ZOLTÁN, Biró, *Ady Endre sosrköltészete,* Budapesta, Editura Püski, 1998

BDD-A23604 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:48 UTC)